

บทบรรณาธิการ

การปฏิรูประบบราชการเพื่อการบริการประชาชน เพ็ญศรี วาทยานนท์

เหตุผลหลักของการปฏิรูประบบราชการ ก็คือ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้การบริหารงานของประเทศเป็นไปตามเป้าหมายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงได้ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ผลของการปฏิรูประบบราชการที่เห็นได้ชัดและวัดได้ง่ายก็คือ ปริมาณและคุณค่าของบริการของรัฐซึ่งสนองตอบต่อความต้องการและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เรื่องหนึ่งเป็นประเด็นที่น่าไปสู่การเรียกร้อง การสร้างค่านิยม ทางการเมืองและความพยายามที่จะปรับปรุงแก้ไขระบบราชการมาโดยตลอด เป็นที่น่าสังเกตว่าระบบราชการที่มีผลงานบริการส่งถึงประชาชนเพียงเล็กน้อย มักจะเป็นระบบที่สร้างประโยชน์สุขแก่คนในระบบราชการเอง เรื่องดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเสมอในสังคมที่กำลังพัฒนา (หรือกำลังแสวงหาทิศทางของการพัฒนา) หากระบบควบคุมต่าง ๆ ยังขาดอยู่หรือไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

ความหวังของประชาชนจากการปฏิรูประบบราชการ

กล่าวอย่างรวมความกว้าง งานบริการประชาชน ก็คือ งานของรัฐบาลทั้งหมดในรูปแบบต่าง ๆ นั่นเอง แต่ถ้าจะจำแนกแยกประเภทออกมาตั้งแต่ระดับกำหนดนโยบายสูงสุดลงไปจนถึงระดับที่ติดต่อกับประชาชนโดยตรงแล้ว จะปรากฏชัดเจนขึ้นว่า ณ จุดบริการประชาชนนั้น การกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจะมีผลกระทบต่อความผาสุก ความเดือดร้อน หรือความถูกต้องชอบธรรม ในการดำรงชีวิตได้โดยตรงและกว้างขวาง ไม่ว่าจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของผู้ที่มีอำนาจกำหนดนโยบายในระดับสูงหรือไม่ก็ตาม

ในช่วง 12 ปี ที่ล่วงเล้ามานี้ เหตุการณ์บ้านเมืองที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะทางด้านการเมือง ได้ทำให้ความคาดหวังของประชาชนผู้รับบริการส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก คือ จากความคาดหวังแบบยอมรับสภาพของผู้ตาม เปลี่ยนมาเป็นความ **คาดหวัง** **ต้องการ**ของผู้เสียภาษีหรือผู้มีสิทธิในบริการที่มีประสิทธิภาพและยุติธรรมทั่วหน้า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังกล่าวนี้ เป็นผลมาจากการศึกษา สังเกต และประสบการณ์ชีวิตของคนในสังคม ซึ่งเป็นมาในลักษณะวิวัฒนาการ จึงเป็นเรื่องที่ฝ่ายผู้ให้บริการได้เริ่มให้ความสนใจเพิ่มขึ้นในการรับรู้ ลดการเพิกเฉย และพยายามแก้ไขการปฏิบัติ มิได้สวนทางกับความคาดหวังของผู้รับบริการ เท่าที่สติปัญญา ความสามารถ และความจริงใจของรัฐบาลแต่ละรัฐบาล และเจ้าหน้าที่ของรัฐจะอำนวยให้

ความคาดหวังดังกล่าวหรือการเรียกร้องบริการที่ดี ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดการแก้ไขปรับปรุงแนวปฏิรูปนั้น ได้กระตุ้นให้เกิดการรับรู้ สำรวจ ทบทวน ทำความเข้าใจปัญหาในระบบราชการ แต่ก็เป็นที่ตระหนักกันอยู่โดยทั่วไปว่า การปฏิรูปจะประสบผลสำเร็จโดยแท้จริง ก็ต่อเมื่อได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทุกระดับ เริ่มตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การจัดโครงสร้างและกลไกที่จะปฏิบัติตามนโยบาย ระบบวิธี และการใช้ทรัพยากร จะเป็นผลให้บริการของรัฐได้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยเต็มที่ และสม่ำเสมอ งานปฏิรูประบบราชการจึงเป็นงานใหญ่และงานยาก หากจะดำเนินการให้บรรลุผลที่ต้องการภายในเวลาอันรวดเร็ว

ความพยายามของรัฐในอดีต

ในช่วงเวลา 25 ปี ที่ผ่านมามาจนถึงบัดนี้ (พ.ศ. 2527) ประเทศไทยได้มีการนำแนวความคิดปฏิรูปเข้ามาใช้ในระบบราชการโดยตลอดมา แม้แต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปัจจุบัน ในเรื่องนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 58 ก็ได้ระบุข้อความซึ่งแสดงหน้าที่ของรัฐในการจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น ให้มีประสิทธิภาพจริงจัง การปรับปรุงระบบราชการได้ปรากฏเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลมาแล้ว

หลายสมัย โดยเฉพาะรัฐบาลปัจจุบันก็ได้ระบุไว้ในเรื่องนโยบายทางการเมืองและการบริหารว่า **จะปฏิรูประบบราชการให้มีประสิทธิภาพในการรับใช้ประชาชน**

ในความเป็นจริง ได้มีการนำแนวคิดปฏิรูปเข้ามาใช้ในเรื่องการแก้ไขปรับปรุงระบบราชการหลายประการด้วยกัน คือ (1) ในด้านการวางแผนและการกำหนดโครงการได้มีการริเริ่มปฏิรูปโครงสร้างและการบริหารของราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น เป็นต้น (2) ในด้านการแก้ไขข้อบกพร่อง ได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อปรับปรุงรัฐวิสาหกิจ การปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการของกรมตำรวจ และการผั่นกำลังส่วนราชการที่มีหน้าที่ในการพัฒนาชนบท การปรับปรุงสวัสดิการของข้าราชการและลูกจ้าง เป็นต้น และ (3) งานด้านการควบคุม ได้แก่ การควบคุมการขยายตัวของส่วนราชการและจำนวนอัตรากำลังของพนักงานของรัฐ การวางมาตรการและหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเปลี่ยนแปลงจริงจังกนั้น ยังอยู่ในขอบเขตจำกัดเพราะการดำเนินงานที่แล้วมา ยังเป็นด้านการควบคุมเป็นส่วนใหญ่ ด้านการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงยังปฏิบัติไปเป็นจำนวนน้อย โดยเฉพาะในเรื่องของการให้บริการประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและความเป็นอยู่นั้น กล่าวได้ว่ายังมีได้คืบหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็นเลย

ปัจจัยที่ก่อให้เกิด "หลังปฏิรูป"

ก่อนที่จะไปสู่การค้นหาคุปสรรคซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหาการปฏิรูประบบราชการนั้น การทำความเข้าใจกับ **พลัง** ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการปฏิรูป จะช่วยกำหนดกรอบของการพิจารณาได้ถูกต้องตรงกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะปฏิรูประบบราชการ มีเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง คือ การก่อให้เกิดประสิทธิภาพสูง ความยากอยู่ตรงที่จะทำให้เป้าหมายในอุดมคติเป็นความจริงขึ้นมาในทางปฏิบัติ การเพียงแค่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างในรูปการเพิ่มการ

รวม การสลัดทิ้งของหน่วยงานนั้น ย่อมจะดำเนินการให้ภารกิจเสร็จได้โดยไม่ยากนัก แต่วัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานปฏิรูปโดยแท้จริงนั้น ยังอยู่ห่างออกไป ทั้งยังมีความสลับซับซ้อนอีกเป็นอันมาก ฉะนั้นปัจจัยด้านแนวคิดและด้านเครื่องมือ (instrumental) ที่จะเป็นกลไกนำไปสู่การปฏิรูป จึงเป็นการสนับสนุนที่สำคัญ เพื่อที่จะฟันฝ่าอุปสรรคต่อต้าน โดยรอบด้านและหลายรูปแบบด้วยกันซึ่งรวมถึงอุปสรรคของการประยุกต์ใช้แนวคิดจากต่างวัฒนธรรม เข้ามาในระบบบริหารปัจจุบันภายใต้สภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เป็นอยู่ด้วย

แนวความคิดสำคัญอันจะเอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปเพื่อบริการประชาชนนั้น อยู่ที่ว่าข้าราชการเองจะต้องยอมรับแนวคิดเรื่อง “ประสิทธิภาพ ของระบบราชการหรือของบริการ” การยอมรับดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมี (1) ความพร้อมในด้านระบบรองรับ หมายถึงการมีระบบที่จะประสานประโยชน์ของหน่วยงานกับของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปในแนวเดียวกัน ตลอดจนที่จะสนับสนุนการสร้างอุดมคติร่วมกัน อันเป็นจุดเริ่มต้นของพลังที่จะปฏิรูป การเปลี่ยนแปลงจึงต้องอาศัยการพิจารณาแก้ไขระบบและวิธีปฏิบัติบางเรื่องไปพร้อมกันหลายด้านด้วย (2) ความพร้อมในด้านตัวข้าราชการ ในด้านตัวบุคคลผู้ปฏิบัติงานแม้จะยอมรับแนวคิดเรื่องประสิทธิภาพของระบบราชการแล้วก็ตาม ก็จะต้องมีความพร้อมเพื่อการเปลี่ยนแปลงแนวปฏิรูป ในที่นี้ หมายถึงเฉพาะถึงการมีแรงจูงใจของตนเอง (internal motives) ในรูปของความรับผิดชอบผูกพัน (commitment) ความมุ่งมั่นทำงานให้สำเร็จ (achievement orientation) และจริยธรรมในการทำงาน (work ethics) อันเป็นค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องต่อ การทำราชการทั้งสิ้น

เมื่อเป็นเช่นนั้น มาตรการอื่นใดในด้านการสร้าง ข้อกฎหมาย ระบบวิธีปฏิบัติข้อกำหนดเกี่ยวกับระเบียบวินัยต่าง ๆ ก็ดี จะไร้ความหมาย หากความสำนึกหรือแรงจูงใจของบุคคลผู้ปฏิบัติงานต้อยไปหรือขาดไป การปฏิรูปในกรอบกว้างจะเป็นเพียงข้อเสนอแนะที่ห่างไกลจากความเป็นจริง บริการที่ประชาชนได้รับในต่าง ๆ ก็จะอยู่ในระดับ

ที่ไม่น่าพอใจต่อไปอย่างเดิม หรือยิ่งทรุดลง เนื่องจากปัญหาความต้องการบริการที่มากขึ้นทุกขณะโดยปกติ จึงสรุปได้ว่า ความดีที่มีหน้าที่ให้บริการประชาชนมิได้ยอมรับผูกพันต่อแนวคิดของการบริหารงานที่สัมฤทธิ์ผล และยึดถือประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นที่ตั้ง เป้าหมายของการปฏิรูปก็จะมีทางบรรลุผล เพราะเมื่อความภาคภูมิใจในคุณค่าของบริการที่รัฐให้แก่ประชาชน มิได้อยู่ในความคิดของผู้ปฏิบัติงานแล้ว คนก็จะทำงานในวันหนึ่ง ๆ (โดยรับเงินเดือนและสวัสดิการเต็มที่) หรือจะหาประโยชน์จากงานในอำนาจหน้าที่ของตนไปด้วย สรุปว่า จิตสำนึกที่ยึดมั่นในหลักการ จึงเป็นพลังสนับสนุนที่สำคัญที่สุดของการปฏิรูประบบราชการ

อุปสรรคของการปฏิรูป

เมื่อถึงจุดนี้ จึงนำมาสู่การพิจารณาถึงระบบราชการที่เป็นอยู่ในสังคมของเรา ถ้าจะพิจารณาถึงว่า อะไรคืออุปสรรคหรือสาเหตุที่ทำให้การปฏิรูประบบราชการยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร คำตอบที่กว้าง น่าจะได้แก่การที่ระบบค่านิยมในสังคมไทยทั้งหมดยังไม่แข็งแกร่งพอที่จะสร้างความสำนึกดังกล่าวให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายรัฐบาลเองหรือฝ่ายธุรกิจเอกชน จากอดีตที่ผ่านมา การปฏิรูประบบราชการจะริเริ่มมาจากทางรัฐบาลหรือฝ่ายราชการ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของสนามทดลองกำลัง จะเห็นได้ว่า แรงสนับสนุน จะมีพลังน้อย เนื่องจากประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องโดยตรงที่ตั้งใจจริงซึ่งมีจำนวนน้อย นวกกับแรงสนับสนุนจากคนภายนอกอีกส่วนหนึ่งซึ่งไม่มีบทบาทและอยู่กระจัดกระจายกัน แต่ในเวลาเดียวกันความพยายามดังกล่าว จะได้รับการตอบโต้จากแรงต่อต้าน ซึ่งมีพลังมากกว่าหลายเท่า ทั้งนี้ เพราะข้าราชการที่ขาดสำนึกในเรื่องประสิทธิภาพ ซึ่งมีตั้งแต่ผู้ที่ย่อย่อนวินัยไปจนถึงผู้ทุจริตนั้น ย่อมต่อต้านหรือถึงทำลายล้างฝ่ายสุจริต เพื่อรักษาผลประโยชน์ สถานะเดิม หรือปกป้องความผิดที่แล้วมา ส่วนประชาชนบางหมู่บางเหล่าที่เกี่ยวข้องและได้รับผลประโยชน์ส่วนตน ก็จะไม่ให้ความร่วมมือกับฝ่ายที่พยายามแก้ไข อุปสรรคสำคัญในเรื่องนี้ อยู่ที่ความเฉยเมยของข้าราชการอีกจำนวนมาก ก่อนนโยบายและกลยุทธ์ต่างๆ ของการปฏิรูปอันเป็นผลประการหนึ่งมาจาก

ความรู้สึกชินชา หรือไม่ศรัทธา ไม่ไว้วางใจกันระหว่างข้าราชการประจำกับนักการเมือง ซึ่งเป็นปัญหาที่เผชิญกันอยู่ ส่วนความเพิกเฉยอีกประการหนึ่ง เกิดจากการที่ผู้บังคับบัญชาจำนวนมาก ไม่ทำหน้าที่ปกครองบังคับบัญชาไปตามความรับผิดชอบที่มี ไม่ว่าจะเนื่องจากการหย่อนสมรรถภาพ การขาดภาวะผู้นำการกระทำทุจริตหรือประพฤติกมิชอบของตนก็ตาม เมื่อต่าง **พร้อมใจกันไม่ทำหน้าที่** ฟังกระทำแล้ว ก็ย่อมไม่มีความสนใจต่อนโยบายและมาตรการของการปฏิรูป ซึ่งต้องอาศัย **แรงจูงใจใฝ่หาประสิทธิภาพ** และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานที่พัฒนาอยู่เสมอ ที่เป็นเช่นนี้ เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของระบบราชการที่ขาดการควบคุมจนทำให้มี **“ความมั่นคง”** เกินไป ผลที่ปรากฏต่อมา ก็คือการที่ระบบและมาตรการซึ่งได้วางไว้อย่างคึกคักนั้น ไม่สามารถที่จะผลักดันให้มีการนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างจริงจัง นอกจากนั้น การต่อสู้กันทางการเมืองที่ขาดเสถียรภาพ ก็ยังทำให้พลังต่อต้านมีเหนือพลังสนับสนุนยิ่งขึ้น ในท้ายที่สุด ก็จะเกิดการเลิกรากันไปทั้งฝ่ายราชการและเอกชนผู้ให้ความร่วมมือ และเมื่อถึงโอกาสที่เปลี่ยนรัฐบาลใหม่ ก็จะมีการริเริ่มที่จะมีการปฏิรูปกันใหม่ เป็นการเริ่ม **วงจรเก่า** กันใหม่อีก

มาตรการเพื่อการปฏิรูป

การที่จะทำให้งานปฏิรูประบบราชการเป็นผลสำเร็จ จึงน่าจะอยู่ที่การหาทางสร้างความสำนึกในเรื่องประสิทธิภาพของการบริการประชาชนให้เกิดแก่ข้าราชการ มาตรการที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว อาจมีได้ 3 ประการด้วยกัน

ในประการแรก การสร้างเสริมและรักษาระบบหลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริการประชาชน อันได้แก่ ระบบที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำหรับการให้บริการ เช่น การปรับปรุงหน่วยงานบริหาร การจัดแบ่งหน้าที่และการกระจายหน่วยงาน การจัดระบบวิธีการทำงานในหน่วยบริการให้เอื้อต่อการบริการที่สุด และการวางระบบประสานงานควบคุมติดตามประเมินผลการให้บริการ

ประการที่สอง การปรับปรุงทัศนคติของข้าราชการ ทัศนคติที่เหมาะสมแก่การให้บริการแก่ประชาชน ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังให้

เกิดแก่ข้าราชการส่วนใหญ่ให้จึงได้ เพื่อให้เข้าไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่จะได้ผลนั้น ต้องอาศัยการตระหนักรู้ด้วยตนเอง จากประสบการณ์หรือการลงมือปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องจริงๆ และเห็นผลเป็นการยืนยันความเชื่อว่า “ทำได้ดี ทำซ้ำได้ซ้ำ” ได้จริง โครงการของประเทศเพื่อนบ้านของเรา ในการให้ข้าราชการใหม่ทุกคนต้องเข้ารับการอบรมระยะยาว และต้องไปฝึกปฏิบัติงานในท้องที่ที่ดี การให้ข้าราชการระดับสูงเข้ารับการอบรมร่วมกับเกษตรกร หรือเข้าไปศึกษาและวางโครงการพัฒนาท้องถิ่นกับประชาชน แล้วกลับมาดำเนินงานต่อเนื่องจนเสร็จกิจ ตลอดจนการนำระบบกลุ่มส่งเสริมคุณภาพงานเข้าไปใช้อย่างกว้างขวางในหน่วยราชการที่ดี ล้วนแต่เป็นวิธีการพัฒนาทัศนคติให้เหมาะสม และเกิดความสำนึกในความรับผิดชอบต่อการบริการประชาชนทั้งสิ้น

สำหรับในบ้านเรานั้น ก็ได้มีการดำเนินงานในแนวนี้อยู่บ้างแล้ว ความพยายามของ ก.พ. ในการแทรกการพัฒนาจิตใจลงไปในการอบรมข้าราชการ นับว่าเป็นสิ่งที่สมควรสนับสนุนให้แพร่หลายออกไป เช่นเดียวกันกับการส่งหน่วยงานเคลื่อนที่ออกไปบริการประชาชนโดยสม่ำเสมอที่ได้ปฏิบัติกันอยู่ การที่หน่วยราชการมีโครงการร่วมมือกับหน่วยงานช่วยเหลือสังคมของฝ่ายเอกชน หรือในโครงการร่วมกับภาคเอกชนในการส่งเสริมอาชีพและความเป็นอยู่ของราษฎรที่ดี ล้วนเป็นเครื่องมือที่ปรับปรุงแนวความคิดและจิตใจของทุกฝ่ายให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมในการรวมพลังเพื่อพัฒนาประเทศ (nation building) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเจ้าหน้าที่ของรัฐในลักษณะที่ให้ผลเป็นการกระทำขึ้นมา (action program) ยังมีน้อยอยู่ หากเร่งรัดงานด้านนี้ และเมื่อได้สะสมความพร้อมเพิ่มพูนขึ้นแล้ว การรวมพลังหลายฝ่ายในการปรับปรุงการให้บริการประชาชน ในรูปของโครงการตัวอย่าง อำเภอตัวอย่าง หรือจังหวัดตัวอย่าง ก็น่าจะเป็นไปได้ และจะมีผลกระทบในทางสร้างสรรค์อย่างสำคัญต่อชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง และขยายกว้างขวางออกไปเป็นลำดับ

ในประการที่สาม การจัดให้มีและส่งเสริมมาตรการควบคุมการบริการประชาชน นอกเหนือจากที่รัฐบาลและหน่วยราชการ ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของผู้ปฏิบัติได้สอดส่องดูแลแล้ว สถานอื่น ๆ จะมีบทบาทในการควบคุมการปฏิบัติได้มาก

ถ้าได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากรัฐบาลและประชาชน ข้าราชการผู้มีหน้าที่ในการให้บริการแก่ประชาชนจะตระหนกอยู่เสมอถึงการปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนให้สำเร็จด้วยดี เพราะการกระทำของตนจะ อยู่ในสายตา ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ที่มีคุณธรรม) สื่อมวลชน (ที่ยึดมั่นในจรรยาบรรณ) และประชาชน (พลเมืองดี) ซึ่งเป็นบริการเอง ความดีหรือความชั่วที่กระทำลงไปจะต้องปรากฏต่อคนหมู่มาก การควบคุมจึงเป็นมาตรการที่จำเป็นและได้ผลมากกว่าการหนึ่งซึ่งขาดเสียมิได้ แม้ว่าในระยะแรกจะเป็นสิ่งที่ทำให้ข้าราชการผู้ซื่อสัตย์สุจริตต้องเกิดความขัดข้องใจไปบ้างก็ตาม

อย่างไรก็ดี ปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการปฏิรูประบบราชการ ย่อมได้แก่รัฐบาลเอง เพราะความตั้งใจจริงของรัฐบาลที่จะทำงานสำคัญดังกล่าวนี้เท่านั้น ที่จะทำให้การสร้างระบบหลัก การพัฒนาทัศนคติของราชการ ตลอดจนมาตรการควบคุมดังกล่าวข้างต้น ดำเนินไปได้ตามที่ต้องการ ทั้งนี้ เพราะในสังคมของเรานั้น ฝ่ายที่มีอำนาจบริการเท่านั้นที่จะมีโอกาสริเริ่ม นำการเปลี่ยนแปลง และติดตามผลผลักดันให้บรรลุเป้าหมายได้โดยตลอดรอดฝั่ง จริงอยู่ ในภาวะที่รัฐบาลจะต้องรักษาเสถียรภาพและแก้ปัญหาเร่งด่วนต่างๆ ของบ้านเมืองอย่างเช่นในปัจจุบัน การปฏิรูประบบราชการโดยการส่งเสริมปัจจัยที่เป็นเครื่องมือ ๓ ประการข้างต้น จะเป็นภาระที่หนักเพิ่มเติมให้กับรัฐบาลอย่างแน่นอน แต่การตัดสินใจลงมือดำเนินงานเหล่านั้น จะมีผลตอบแทนกลับมาสนับสนุนจุดยืนและเพิ่มพลังให้แก่รัฐบาล ในการที่จะแก้ไขปัญหของชาติบ้านเมืองให้ได้ผลต่อไป การก่อกวนกลั่นแกล้งทางเมืองจะไม่ประสบผล รัฐบาลจะไม่อยู่โดดเดี่ยวในการผลักดันการเปลี่ยนแปลงอีกต่อไป เพราะจะมีฝ่ายต่างๆ สนับสนุนเพิ่มขึ้น การดำเนินการที่เอาจริงเฉียบขาด ซึ่งจำเป็นสำหรับการปฏิรูประบบราชการแบบไทยเรา จะได้รับความเห็นใจและเข้าใจจากฝ่ายต่างๆ ซึ่งรวมถึงข้าราชการผู้สุจริตโดยทั่วไป ดังเช่นที่ปรากฏในบางประเทศเพื่อนบ้าน และเมื่อถึงเวลานั้น การปฏิรูประบบราชการก็คงเดินหน้าต่อไปจนสำเร็จ ไม่ต้องหันหลังกลับมาเริ่มกันใหม่ที่ต้นทาง หรือครึ่งทาง อย่างที่ได้ใช้เวลาเป็นสิบๆ ปีตั้งแต่เป็นมาแล้วอีก